

Nr 87.

Av herr **Pettersson** i Norregård m. fl., om viss ersättning till sökandena till Horssjöns torrlägningsföretag av år 1937.

År 1935 ansökte en del markägare i Hädinge by i Kävsjö socken samt i Vällerstens och Torps byar i Värnamo socken i Jönköpings län om torrläggning av den s. k. Horssjön med kringliggande marker inom nämnda byar. Syneförrättning med anledning av ansökningen verkställdes av statens lantbruksingenjör i länet med biträde av gode män. Förrättningen påbörjades den 12 december 1935 och avslutades den 12 maj 1937.

En del andra markägare opponerade sig emellertid mot företaget och yrkade vid förrättningen att det icke skulle komma till stånd. De gjorde gällande, att företaget vore att betrakta som sjösänkning samt att sådan majoritet, som avses i 7 kap., 44 § vattenlagen, ej uppnåtts. I slutligt utlåtande, avgivet sistnämnda dag, ha synemännen funnit företaget icke vara att betrakta som sjösänkning samt konstaterat att hinder mot företagets utförande ej finnes. Båtnaden, som uteslutande utgjordes av jordförbättring, beräknades till 106.401 kronor och kostnaderna för dess genomförande till 66.000 kronor. Företaget skulle benämnas Horssjöns torrlägningsföretag av år 1937 och vara slutfört senast den 1 september 1942.

De ovannämnda motståndarna till torrlägningsföretaget anförde besvär över synemännens utlåtande hos Söderbygdens vattendomstol och yrkade att bli skilda från företaget. De ansågo, att de för sin del icke kunde använda den genom företaget förbättrade marken till annat ändamål än skogsbruk samt att företaget under sådana förhållanden bleve alltför dyrt för dem. De ansågo också, att båtnaden beräknats för högt samt kostnaderna för lågt.

I sitt utslag i målet den 22 augusti 1938 anförde vattendomstolen bl. a.: »Vad angår frågan, huruvida det såsom Horssjön betecknade området är att anse som sjö eller icke, så är i målet ostridigt, att området tidigare utgjort en sjö, som emellertid på 1870- och 1880-talen blivit uttappad eller sänkt. Oavsett att detta företag möjligen icke blivit utfört i den omfattning som det ursprungliga förslaget angivit, finner vattendomstolen för sin del det vara uppenbart, att området efter företagets utförande icke längre utgör sjö. Vattendomstolen vill därvid särskilt framhålla, att — ehuru bristande underhåll av de vid företagets utförande upptagna kanalerna på senare tid medfört en tilltagande försumpning av området, vilket bland annat framgår av den flerstädes förekommande döda vegetationen — praktiskt taget hela området är täckt av växtlighet, så att några fria vattenspeglar av större

omfattning icke förekomma, i varje fall icke under vegetationstiden. Enligt vattedomstolens mening är ifrågavarande område att anse såsom sådan vattendränkt mark, varom omförmäles i 7 kap., 35 § första stycket vattenlagen. Då sådana förhållanden icke föreligga, att jämlikt andra stycket samma paragraf vattenlagens stadganden om vattenavledning skulle vara tillämpliga å företaget, är detta att bedöma enligt stadgandena om dikning. Lika med synemännen finner vattendomstolen något laga hinder mot företagets utförade icke möta.»

Vattendomstolen fann ej heller anledning till anmärkning mot synemännens beräkningar av båtnaden och kostnaderna, varför domstolen ogillade de anförda besvären. Klagandena ålades vidare att gälda de kostnader styrelsen för företaget haft i målet med 330 kronor.

Klagandena fullföljde målet i vattenöverdomstolen, som emellertid i sitt utslag av den 17 mars 1939 ej fann anledning att göra någon ändring i vattendomstolens utslag.

Klagandena fullföljde sedan talan mot vattenöverdomstolens dom hos Kungl. Maj:t genom revisionsansökan. På detta stadium av målet ingrepo målsmän för naturskyddet i avsikt att få företaget inhiberat. Man ansåg nämligen på naturskyddshåll, att Horssjöns utdikning skulle bliva till allvarlig skada för fågellivet. Kungl. Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté ingav en skrift till Kungl. Maj:t, vari yrkades, att det enligt gällande lag utgående statsanslaget för genomförande av torrlägningsföretaget icke måtte beviljas för det nämnda företaget.

En utredning om fågellivet i Kävsjö-mosse-området, till vilket Horssjön hör, hade verkställts av docenten vid skogshögskolan, jägmästare Edward Wibeck, vilken konstaterat, att icke mindre än 35 olika arter av häckfåglar ur vadarnas och simfåglarnas grupper häckat i området. Jägmästare Wibeck drog i tvivelsmål huruvida något annat svenskt sankmarkområde fanns, där så många olika slag av vadare och simfåglar funnits häckande. Han ansåg vidare, att Kävsjöområdets värde för landets vadare- och sjöfågelsliv icke endast låg däri, att området utgjorde en enastående artrik häckplats utan kanske i än högre grad i dess betydelse som rast-, betes- och uppehållsplat för väldiga genomflyttande fågelskaror under sträcktiderna vår och höst.

Sökandena bemötte naturskyddsvännernas framställning och hänvisade till att staten numera gör allt för att öka jordbruksproduktionen. Genom torrläggning av området ifråga skulle värdefull mark vinnas. De bifogade också yttranden från föreståndaren för Svenska Vall- och Mosskulturforeningens mossavdelning, friherre Gerhard Rappe, och kulturingenjören hos denna förening A. Bauman, vilka förklarade, att om icke Horssjömaden inom den närmaste framtiden utdikas och odlas, så kommer den att övergå till mosse, varigenom den icke kommer att erbjuda den rastplats för flyttfåglarna, som jägmästare Wibeck ansåg, att den nu var.

Högsta domstolen avkunnade dom i målet den 27 september 1940. I denna konstaterade domstolen att företaget vore att anse såsom vattenavledning och fortsatte: »Vid sådant förhållande och då, enligt vad hos Kungl. Maj:t blivit utrett angående området natur och betydelse såsom uppehållsort och häckningsplats för olika slag av fåglar, det måste antagas att ett genomförande av företaget skulle förorsaka en sådan bestående förändring av naturförhållandena, att betydande förlust för landets djurvärld är att befara, prövar Kungl. Maj:t rättvist att, med upphävande av vattenöverdomstolens dom i huvudsaken, förklara att företaget icke får komma till stånd samt att till följd härav sökandena till företaget skola vara skyldiga att svara för uppkomna kostnader för detsamma. Vidare befriades företagens parter från skyldigheten att enligt vattenöverdomstolens utslag bestrida företagens kostnader för målet vid vattendomstolen och vattenöverdomstolen.

Det nämnda torrläggingsföretaget skulle enligt såväl förrättningsmännen som vattendomstolens och vattenöverdomstolens uppfattning ha tillfört de sökande jordägarna en betydlig båtnad, ifall det hade kommit till stånd. Nu har det emellertid blivit inhiberat på grund av naturskyddssynpunkter. Sökandena till företaget, som alla äro småbrukare, ha gäldat kostnaderna för undersökning och planläggning m. m. med 2.560 kronor. Detta är en betungande utgift för dem, då de genom företagens inhiberande icke erhålla någon valuta för de utbetalade penningarna. Dessutom torde ha förorsakats en del privata utgifter utöver de egentliga förrättningskostnaderna. När de lämnade ansökan om förrättning, hyste de den uppfattningen att företaget också verkligen skulle komma till stånd och förutsågo icke, att det på grund av naturskyddsintressen skulle kunna komma att inhiberas.

De jordbruk, som närmast skulle bli berörda av företaget, äro ofullständiga jordbruk med ringa åkerareal — mellan 4 och 6 hektar — men ifall detta kommit till stånd skulle de ha kunnat bli ganska goda familj jordbruk. En del av dessa markägare ha redan byggt om sina ekonomibyggnader med anpassning efter den beräknade nya åkerarealen och vidare ha de vid sin senaste uppsättning av jordbruksmaskiner också räknat med den åkerareal de ansågo sig komma att utvinna genom torrläggingsföretagets genomförande. Detta framgår av en utredning, som verkställts av jordbrukskonsulenten hos länets hushållningssällskap. Lantbruksingenjören i länet har vidare i en utredning visat på de förluster, som markägarna göra genom utebliven båtnad till följd av företagens inställande. Han anser att jordmänen inom torrläggingsområdet är av mycket god beskaffenhet.

Jordbrukskonsulenten uppskattar i sin förutnämnda utredning värdet av den extra båtnad markägarna skulle erhålla genom att kunna utnyttja byggnader och maskiner, anpassade efter den åkerareal, som skulle erhållas genom torrläggningen, till omkring 22.000 kronor.

I detta här relaterade fall ha enskilda små jordbrukare nedlagt betydande kostnader i avsikt att förbättra sina framtida utkomstmöjligheter, men de

kunna nu icke göra detta. Man kan under sådana förhållanden icke förtänka dem, att de anse det skäligt, att de av allmänna medel erhålla ersättning för de förluster, som åsamkats dem. Riksdagen beslöt år 1939 (se Kungl. Maj:ts prop. nr 204, jordbruksutskottets utlåtande nr 80 och riksdagens skrivelse nr 349 detta år) att till avdikningsföretag, som undersökes och kostnadsberäknas, men som visat sig lämna alltför ringa båtnad och på grund härav ej får komma till stånd, skall statsbidrag för undersökningskostnaderna utgå med högst 75 procent. Det här nämnda företaget har hindrats av andra skäl, vilka måste anses i ännu högre grad motivera ersättning, icke endast för undersöknings- och förrättningskostnaderna utan även för den indirekta förlust, som drabbat sökandena. De skulle, om företaget kommit till stånd, helt visst för framtiden ha kunnat påräkna goda skördar på de torrlagda markerna.

Med anledning av vad som anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta att till sökandena till Hors-sjöns torrläggningsföretag av år 1937 må utanordnas skälig ersättning för deras kostnader för undersökning och planläggning av företaget m. m. samt även, om skäl därtill anses föreligga, för den förlust de komma att göra därigenom att företaget icke får komma till stånd.

Stockholm den 21 januari 1942.

J. V. Pettersson
i Norregård.

Gust. E. Andersson,
Södergård.

Rudolf Boman.

Edvin Gustafsson.